

Razumljivo je, da je veliko pozornosti posvečene pomorskim spopadom v obeh svetovnih vojnah. Avtor je v okviru prve posvetil tudi posebno poglavje operacijam avstro-ogrške mornarice in spopadom na Jadranu in revolucionarnim gibanjem na vojnih ladjevjih, ki jih je sprožila oktobrška revolucija. Druga svetovna vojna je, kot smo že dejali, sploh avtorjevo »paradno«^o področje; zato jo je »odpravil«^e s povzetkom svojih del, dodal pa je zelo zanimivo poglavje o operacijah partizanske vojne mornarice na Jadranu.

Ker je avtorjevo poznavanje operacij druge svetovne vojne znano, je toliko nerazumljivejša napaka, na katero naletimo na zadnjem listu priloge med stranema 224 in 225. V podnapisu k fotografiji ameriške letalonosilke tipa Essex je povsem napačna trditev, da je bilo v bojih na Pacifiku potopljenih kar 10 ladij tega tipa. V resnici ni bila zgubljena nobena, saj so veselo plule po morjih do začetka 70. let, ko so jih večinoma razrezali za staro železo, nekaj pa vtaknili v pomorsko rezervo. Mogoče je prišlo do napake zato, ker je mornarica ZDA v 2. svetovni vojni res izgubila 10 letalonosilk in spremljevalnih letalonosilk drugih tipov.

Z drugo svetovno vojno je bilo konec tudi velikih pomorskih spopadov. V korejski in vietnamski vojni, ki sta jima posvečeni zadnji poglavji knjige, se je ameriška flota ukvarjala predvsem z zračnimi ter desantnimi operacijami ter podporo vojskovanju na kopnem. Zanimivo je, da postane sicer izredno objektivni avtor v teh dveh poglavjih izrazito pristranski, tako da zamolči severnokorejski začetni napad leta 1950 in evakuacijo ameriških borbenih enot iz Vietnama leta 1973. Primerilo se mu je še nekaj napak, med drugim ta, da na str. 398 označuje ameriškega lovca Sabre kot F-80 (pravilna oznaka je F-86), da govori na straneh 403 in 404 vztrajno o zastarelem lovcu MIG-17, v mislih pa ima očitno sodobnega MIG-21 ter da na isti strani navaja podatke o izstreljenih raketah morje-zrak, ki so bolj podobni letnicam kot številu izstrelkov (1968 in 1972), pri čemer navedimo, da je kompletna zaloga le-teh na vojni ladji okrog 100 raket. Prav tako bi lahko avtor obdelal še nekatere najnovejše pomorske spopade, npr. izraelsko-arabske ali indijsko-pakistanske, že zaradi uporabe raket morje-morje.

Kljub nekaterim pomanjkljivostim in napakam pa zasluži Prikrilovo delo vse priznanje. Njegov slog je živ in slikovit, ne omejuje se samo na »suho«^o opisovanje pomorskih bitk, ampak nam oriše ves razvoj pomorstva od ladij na vesla in jadrnic do atomskih podmornic in letalonosilk. Veliko pozornosti posveti pomorski borbeni taktiki v posameznih zgodovinskih obdobjih, ne zanemarija pa tudi izvenevropskega razvoja, kar je pogost greh evropskega zgodovinopisja. Temeljita strokovna bibliografija, ki jo navaja na koncu knjige in ki šteje kar 296 enot (v večini primerov jo pogrešamo pri podobnih publikacijah), črno-bele in barvne slike, fotografije ladij in pomorskih bitk ter natančni zemljevidi najpomembnejših spopadov na morju knjigi še dvigajo vrednost.

Andrej Vovko

David Irving, **Rommel**. Ljubljana : Državna založba Slovenije, 1980, 603 strani.

Pojav, imenovan Rommel, je še vedno živ tudi po skoraj štiridesetih letih. O tem priča tudi dejstvo, da smo Slovenci dobili prevod Irvingove knjige, ki ima v originalu naslov »Lisjakova sled«, že tri leta po njeni angleški, oziroma dve leti po dopolnjeni nemški izdaji. Slednja je bila osnova za slovenski prevod. Z Irvingovo knjigo dobiva torej najširša slovenska publika izredno temeljito delo, pisano na podlagi prej še neuporabljenih virov, opremljeno s pregledom virov in literature ter z imenskimi in krajevnim kazalom, ki skuša odgovoriti na nekatere osnovne dileme o »puščavskem lisjaku«.

Na straneh obsežnega dela lahko sledimo Rommllovemu življenju in delovanju od mladosti do samomora leta 1944. Značilna in kar preveč ljubka je uvodna epizoda o dveh angleških oficirjih, pripadnikih posebnih sil, ki so ju Nemci ujeli na francoski obali malo pred invazijo v Normandiji ter pogovor enega izmed njiju z Rommlom. Iz te epizode moremo razbrati značilno zahodno varianto prikazovanja vojne kot fair-play tekmovanja, kot tudi še vedno živo spoštovanje do Rommla, ki je bilo razširjeno zlasti v britanski vojski.

Dokaj znano je, da se je Rommel v prvi svetovni vojni vojskoval na naših tleh v nemško-avstrijski ofenzivi leta 1917, znani pod imenom Kobariški preboj. Mimoregde velja dopolniti Irvinga, da Italijani v prvo svetovno vojno niso šli zgolj zato, da bi se dokopali Trsta, ampak so imeli veliko večji tek. Iz opisa bojev okrog Mataturja, Kuka, Kolovrata razberemo eno od osnovnih Rommllovih značilnosti: častihlepnost, ki se je kazala v mrzličnih prizadevanjih, da bi si pridobil najvišje prusko

odlikovanje Pour le mérite, popularno imenovano »Modri Maks«, eno od številnih variant značilno nemških odlikovanj v obliki križca.

Po porazu Nemčije je Rommel ostal v armadi, nekaj časa predaval na pehotni šoli v Dresdenu in vojaški šoli v Potsdamu, vodil Hitlerjev spremljevalni bataljon ob napadu na Poljsko, kasneje pa se iz »infanterista« spremenil v sposobnega poveljnika oklopne divizije med napadom na Francijo.

Najsijajnejše Rommlovo vojaško obdobje je bilo seveda njegovo poveljevanje Afriškemu korpusu, pri katerem je pokazal izredno mero drznosti, saj se ni pomišljal napadati sovražnika s številčno in materialno šibkejšimi silami. S svojimi ofenzivnimi sunki je nagnal Britancem toliko strahu v kosti, da so ga skušali odstraniti z atentatom, kar je bila povsem enkratna »čast«. Seveda je imel Rommel tudi svoje napake, posebno ko je njegovo napredovanje prišlo v krizo, najprej zaradi vztrajne britanske obrambe pristanišča Tobruka, nato pa dokončno po znani bitki pri El-Alameinu. Pisec je pokazal, kako si je Rommel lastil tudi uspehe drugih, neuspehe pa skušal prevalliti na druge.

Posebno taktično mojstrstvo je pokazal Rommel pri mučnem umiku od Egipta do Tunisa, ko se je spretno izmikal daleč premočnim britanskim in nato še ameriškim silam, ki mu niso mogle zadati odločilnega udarca. Po nemškem polomu v Tuniziji je Rommel sodeloval pri razorožitvi italijanskih sil ob kapitulaciji, nato pa bil odločen boj tako z napredujočimi Anglo-Američani kot tudi z nemškim maršalom Kesselringom za vrhovno poveljstvo nemških sil v Italiji.

Nemški generalštab je imel velike težave pri svojih prizadevanjih, kam spraviti nemškega narodnega idola Rommla, ki je medtem že postal feldmaršal. Poverili so mu nadzorstvo nad obrambo atlantskih obal pred anglo-ameriško invazijo. Naloga se je lotil izredno temeljito v skladu s svojim naziranjem o »najdaljšem dnevu«, ko bi bilo treba zaustaviti izkrcane sile takoj na obali in jih vreči nazaj v morje.

Iz zgodovine je znano, da je tak načrt ob invaziji v Normandiji propadel, še vedno pa ostajajo nejasne nekatere stvari okrog normandijske bitke, ki so povezane tudi s pripravami na puč proti Hitlerju. V trenutku invazije tako nista posegli v boj dve nemški oklopni diviziji, ki naj bi bili po nekaterih podatkih predvideni kot udarna sila pučistov. Irving pri raziskovanju tega vprašanja ne pride povsem do konca, delno tudi zaradi nasprotujočih si in spremenljivih izjav nekaterih nemških poveljnikov.

Sklop vprašanj okrog zavezniške invazije ter priprav na protihitlerjevski puč je neposredno povezan z Ervinom Rommlom ter z njegovim koncem. Zelo je razširjena trditev, da je bil Rommel aktivno udeležen pri zaroti proti Hitlerju; to trditve Irving zavrta. Iz njegovih raziskovanj izhaja, da je bil Rommel sicer apolitičen in v določeni meri javno kritičen do nacionalsocializma ter Hitlerja osebno, da je zagovarjal politično rešitev po jasnih znakih, da bo nemško vojsko doletel polom, vendar pa naj bi ostal do Hitlerja do konca lojalen. Ker ni mogel dokazati svoje nedolžnosti glede sodelovanja v zaroti in atentatu na Hitlerja, so mu nacistični oblastniki ponudili, naj naredi samomor, ki ga bodo potem v javnosti prikazali kot smrt za posledicami rane, ki jo je dobil ob sovražnikovem letalskem napadu. V tem primeru bi prizanesli njegovi družini. Rommel je to sprejel in se zastrupil. Pokopali so ga z državnim pogrebom in velikimi častmi. Legenda o Rommlu-zarotniku je po Irvingovih besedah nastala šele po koncu vojne in to zlasti po prizadevanju njegovih prejšnjih zahodnih nasprotnikov.

Andrej Vovko

Aldo Rupel, **Telesna kultura med Slovenci v Italiji** : zgodovina, popis dejavnosti in društev. Trst : Založništvo tržaškega tiska, 1981. 199 strani.

V knjižni zbirki Jadranskega koledarja za leto 1982 je izšla tudi knjiga »Telesna kultura med Slovenci v Italiji«, ki jo je napisal prof. Aldo Rupel; izdalo in založilo pa Založništvo tržaškega tiska. Lahko mirne duše rečem, da smo na tako publikacijo čakali že vrsto let. Z njo je bila zapolnjena vrzel na področju telesne kulture, kjer je družbeno prizadevanje Slovencev v Italiji v zadnjih dveh desetletjih doživelo izredno razvoj in širino. Na drugi strani pa ima telesna kultura pri nas svoje korenine v prejšnjem stoletju.

Avtor knjige je znani telesnokulturni in družbenopolitični delavec profesor Aldo Rupel. Na predstavitvi knjige v Kulturnem domu v Trstu je Rupel svojo knjigo poimenoval beležke oziroma prispevek k zgodovini naše telesne kulture. Opravljeno je bilo pionirsko delo na tem področju.

Knjiga je precej obširna, saj šteje 200 strani in kar 152 fotografskih posnetkov, ki so čudovito dopolnilo in vsestranska obogatitev knjige. Po mojem mnenju pa manjkajo reprodukcije originalnih dokumentov (na primer: ustanovna listina, pra-